

УДК 81'276

Зарицька Т.Г.
(Київ, Україна)

**ПРО ФРАНЦУЗЬКІ ПЕРЕКЛАДИ ТА ПЕРЕКАЗИ
УКРАЇНСЬКИХ ПІСЕНЬ І ДУМ ЗІ ЗБІРНИКІВ М. О. МАКСИМОВИЧА**

У статті розглядаються історико-культурні зв'язки між французьким та українським народами; переклади та перекази українських пісень і дум зі збірників М.О. Максимовича на французьку мову.

Ключові слова: історико-культурні зв'язки, народна творчість, дослідницька робота, українські пісні і думи, переклади та перекази.

В статье рассматриваются историко-культурные связи между французским и украинским народами; переводы и пересказы украинских песен и дум из сборников М.А. Максимовича на французский язык.

Ключевые слова: историко-культурные связи, народное творчество, исследовательская работа, переводы и пересказы, украинские песни и думы.

The article deals with the historical and cultural relations between French and Ukrainian peoples; translations and renderings of the Ukrainian songs and ballads into French included in the collections by M.A. Maksymovych.

Key words: historical and cultural relations, translations and renderings, people's art, research work, Ukrainian songs and ballads.

Україна і Франція з давніх часів підтримували культурні, торговельні та військові зв'язки, про що свідчать тогочасні писемні джерела. У французькому епосі XI століття «Пісні про Роланда» згадуються Русь і руські воїни, яких були цілі полки в французькому війську.

У XIV ст. студенти з України їхали до Сорбони здобувати вищу освіту і несли з собою слово і рідну пісню. У Франції в XVI ст. добре знали державу Україну, як єдиний народ зі своєю мовою, звичаями, релігією, культурою, яку в ті часи називали і Русь, і Рутенія, і Роксоланія, і земля козаків, які успішно вели боротьбу проти татаро-турецьких завойовників.

У XVII – XVIII ст. українське козацтво, Січ, їх лицарські традиції мали багато прихильників у Франції і Європі. В літературі з'явилися ґрунтовні розвідки про Україну та козаків. Найбільш популярною була книжка військового інженера Гійома Левассера де Боплана (1600–1678) «Опис України» (1650) (Guillaume Levasseur de Beauplan.

© Зарицька Т.Г., 2011

«Description de l'Ukraine»). Він склав карту українських земель, розповів про звичаї, обряди, побут, пісні та музику України. В своїй книжці де Боплан вживає терміни «Україна». «українська земля», «українці». Книжка перевидавалася багато разів мовами Європи. Не без впливу книжки де Боплана були написані історичні праці про Україну і козаків П. Шевальє, М.Ванеля. Б. Віженера, Ж. Шеррера та ін. Увага дл козаків породжувала увагу до козацьких пісень і дум.

У XVII–XVIII ст. французькі вчені і літератори з повагою писали про козаків і їх історію, у вирі якої творився героїчний епос. Цілком можливо, що козацький епос був відомий у Франції ще у XVII ст. Дослідник І.Боршак в архівах Парижа знайшов листування французького монаха з королівським двором, які опублікував у виданні «Українська справа» (1922, Варшава). Козаки-невільники співали французькому монахові сумну думу «Плач невольників». Подано і короткий переказ змісту співу. Повного тексту думи не було. Такою сумною могла бути і пісня про татарський полон. Для нас важливо, що маємо документ французького автора на живий спів. Як сприймали й оцінювали французи у XVII ст. українську пісню і думу, почуту з уст українських козаків, коли ще ні рукописних, ні друкованих збірників українських пісень у Франції не було.

Перший переклад української пісні французькою мовою був надрукований 1795 року «Ой під вишнею, під черешнею» французом, який захистив у С.-Петербурзі дисертацію, темою досліджень якої були старожитності, звичаї та побут російського й українського народів.

Про українські пісні та думи у Франції почали говорити на початку XIX ст. в добу романтизму. Романтизм підсилив інтерес до народної творчості і привернув увагу передових кіл Франції.

Ідеї прогресивних романтиків у Франції висловлювала прихильниця думок Ж.Ж. Руссо – письменниця, громадський діяч, дочка міністра фінансів Анна-Луїза-Жермен де Сталь (1766-1817). Вона захопилась слов'янськими, зокрема українськими піснями й закликала французьких письменників творити літературу на національній основі. У 1812 р. мадам де Сталь відвідала Україну, познайомилась з українськими піснями безпосередньо з уст народу. Повернувшись до Франції, стала активним популяризатором українських пісень.

Пізніше українськими піснями захопилась письменниця Жорж Санд (1804–1876), яка писала, що народ і його творчість – єдиний історик давніх часів – і це підтверджено історичною поезією греків і слов'ян.

За козацькою романтикою приходять зацікавлення піснями й думами слов'янських народів. Першими привернули увагу переклади сербських народних пісень американської письменниці, німкені за походженням Терези Робінсон (1797–1870), псевдонім Тальві.

У 1825 році Тальві видає «Народні пісні Сербії» німецькою мовою «Volkslieder der Serben, ubersetzt von Talvi» на основі текстів, виданих Вуком Караджичем у 1814 році. Тальві відкрила Європі й Америці величезні багатства духовної культури слов'янських народів. Згодом сербські народні пісні були перекладені французькою мовою Елізою Войяр.

Після виходу сербських пісень предметом обговорення стали українські пісні, у зв'язку з появою перших збірників, виданих М. Цертелевим (1819). М.Максимовичем (1827, 1834) та Вацлавом з Олеська (1833). М. Максимович першим виступив оборон-

цем ідеї народності та народної творчості. Він розглядав народну творчість як найвищий вияв національного духу й інспірував зацікавленість українською народною поезією як одним із факторів європейсько-українських зв'язків.

Конкретно про українські пісні і думи у Франції, як і в інших країнах Європи, заговорили після появи збірників М.Максимовича «Украинские народные песни» (1834) [3], «Голосы украинских песен» (1834), «Сборник украинских песен» (1849) [2], які стали важливою віхою в розвитку української фольклористики й виклакали зацікавленість інших народів.

Добре підготовлені й упорядковані збірники народної поезії М. Максимовича дали матеріали для більш плідної і планової роботи. На цих матеріалах з повагою до української культури були написані статті і розвідки в Польщі, Німеччині, Англії, Франції та інших країнах.

Вивчення народної поезії М. Максимович поставив на наукову основу. В своїх працях він перед усім світом розкрив красу й неповторність української лірики. Показав, що Україна має талановитих учених і невечерні скарби народної поезії. Наукові праці М. Максимовича були не лише на рівні тогочасної науки, але й накреслили для неї нові теоретичні шляхи. Збірники М. Максимовича стали джерелом для перекладів та написання наукових праць учених і літераторів тогочасних і майбутніх поколінь. Завдяки М.Максимовичу українська проблематика вийшла на світову арену.

Романтизм у Франції заявив про себе з запізненням, тож і українська пісня й дума знайшли відгук пізніше, ніж в інших європейських народів. У першій половині XIX ст. французькою мовою не було зроблено добротних перекладів українських пісень і дум. Особливо мало знали у Франції про український епос. Польські емігранти в Парижі пропонували переважно ліричну пісню. Французькі журнали передруковували статті про українську поезію з польських, англійських, німецьких, американських видань.

У 1837 році французький журнал «Британський огляд» («Revue Britannique») передрукував статтю «Народна поезія слов'ян» («Poésie Populaire des nations Slaves») з американського журналу «Північноамериканський огляд» («North American Review»). Невідомий автор, спираючись на дослідження чеського і словацького вченого П. Й. Шафарика (P. J. Šafařík, 1795–1861), з прихильністю говорить про поезію слов'ян, наголошуючи, що лірична поезія притаманна слов'янській крові. В кінці статті автор надає перевагу українським пісням.

Зацікавленню українською культурою, мовою та фольклором у Франції сприяли польські емігранти після повстання 1831 року. Висловлюючи думку своїх співвітчизників, професор слов'янських мов і літератур у паризькому «Колеж де Франс» Адам Міцкевич (1798–1855) протягом 1840–1844 рр. прочитав 113 лекцій про слов'янську культуру та народну творчість, наголосивши, що «Україна є столицею ліричної поезії, з якої пісні невідомих авторів поширюються по всій слов'янщині» [1: 219]

Починаючи від першого професора славистики А.Міцкевича, всі славісти паризького «Колеж де Франс» подавали відомості про український народ та його поезію. Українські пісні французькою мовою перекладали польські поети А.Залеський, С.Гощинський та інші. Альберт Совінський (1803–1880) у своєму збірнику «Польські народні й популярні пісні»(1830) французькою мовою опублікував переклад української пісні «Іхав козак за Дунай». У французьких збірниках 30-х років ця пісня друкувалась під заголовком

«Процання наречених». У Франції пісня набрала популярності й ввійшла в французьку музичну культуру. В обробці Л.Бетховена пісня й зараз має прихильників.

У 1835 р. в Парижі проходив Міжнародний історичний конгрес. Польські емігранти прочитали дві доповіді про історію та пісні українських козаків. Доповідь «Який був вплив козаків на літературу, мистецтво й цивілізацію взагалі на Півночі й на Сході» («Quelle a été l'influence des Kosaks sur la littérature, les sciences, les arts et la civilisation en général dans le Nord et dans l'Orient») зробив молодий емігрант Ян Чинський (1801-1867). Доповідач говорив про демократизм козацької України, героїзм козаків, дав високу оцінку козацькій пісні та думі. Другу доповідь «Який був вплив козаків на літературу Півночі й Сходу» («Quelle a été l'influence des Kosaks sur la littérature dans le Nord et dans l'Orient») прочитав письменник М. Чайківський, який наголосив на загальноєвропейському історичному значенні українських воїнів, які захищали Європу. Доповідачі виступили так пристрасно, що учасники конгресу називали їх справжніми козаками.

Зацікавленню французької громадськості українськими піснями і думами сприяли літературні твори про Україну та її історію, написані й перекладені французькою мовою польськими письменниками так званої «української школи».

У 1837 році у Вільно вийшла з друку книжка польського історика, літератора, провідного теоретика й практика польського романтизму М. Грабовського (Grabowski M., 1804–1863) «Література і критика» («Literatura i krytyka»), де надруковано розвідку про українські пісні та думи «О рієśniаch Ukraїńskich» у зв'язку з виходом в світ збірки М.Максимовича «Украинские народные песни» (1834). Як практику й теоретику польського романтизму М.Грабовському були близькі романтичні постулати М.Максимовича. Він у власному перекладі польською мовою знайомить читачів з думами і піснями зі збірника М.Максимовича – «Втеча трьох братів з Азова», «Федор Безридни й», «Дума про Коновченка». «Чорноморська буря» та іншими. Працею М. Грабовського скористалися в Європі англійські, французькі та інші автори, які писали статті та розвідки про українську поезію.

У 1840 році у лондонському журналі «Міжнародний кварталний огляд» («The Foreign Quarterly Review») невідомий автор опублікував статтю «Історія та література козаків. Українські пісні» («The History and Literature of the Cossacks. Songs of Ukraine»).

Англійський автор в якійсь мірі був залежний від польського джерела, проте він знав набагато більше про український фольклор, чим дано в книзі М.Грабовського. Він визнає неповторну оригінальність українського епосу і подає ряд цікавих думок, яких немає у М. Грабовського.

У 1845 році цю статтю під заголовком «Козацькі пісні України» («Les Kosaques») передрукував французький журнал «Британський огляд» («La Revue Britannique»). Тут вперше подані відомості про українські думи, ілюстровані перекладами та переказами змісту епічних творів про «Втечу трьох братів з Азова», «Ой на нашій славній Україні», як думи автор розглядав пісні про Морозенка, «Ой на горі огонь горить», «Гомін, гомін по діброві» та інші. Це непорозуміння трапилось внаслідок необізнаності автора зі жанровими ознаками українських дум.

Посилаючись на М.Максимовича, автор статті наголошував, що пісні і думи треба розрізняти. Думи – це справжній епос, виконавцями яких є професійні кобзарі-бандуристи. Головними жанровими ознаками дум автор називав епічний характер викладу,

нерівноскладовість вірша, своєрідність ритміки й рими, історичний сюжет. Перекладач переказав усі думи прозою, за винятком думи «Втеча трьох братів з Азова», яку перекладено нерівноскладовою прозою.

Подасмо переклад думи «Втеча трьох братів з Азова».

La Fuite des trois frères d'Azof
De noirs nuages cachent ton beau ciel, cité riante d'Azof
Trois frères fuient en secret pour échapper à la captivité cruelle.
Les deux aînés sont montés sur de rapides chevaux,
Mais le plus jeune n'a pas de monture.
Les racines et les pierres
Blessent les pieds du pauvre Cosaque.
Son sang rougit la terre

Чорні хмари закривають твоє хороше небо,
Радісне місто Азов.
Три брати втікають таємно,
Щоби визволитися з тяжкої неволі.
Два старші сіли на бистрі коні,
Але наймолодший не має коня.
Коріння і каміння ранять стопи бідного козака,
Його кров червоно значить землю. [1: 226]

У перекладі не збережено ні стилю, ні стилістики, ні образності української думи. В кінці статті перекладач шкодував, що не зміг передати краси і багатства думок оригіналу.

У 40-х роках XIX ст. французькі джерела характеризують українські думи як найоригінальніший, найбагатший жанр слов'янського народу.

Якщо в першій половині XIX ст. французькі видання передруковували статті й переклади дум з англійських, польських, німецьких джерел, то в кінці XIX – початку XX ст., в часи загального піднесення фольклористики, думи у Франції вивчали з оригіналів. Перекладали з науково підготовлених збірників М.Максимовича, В. Антоновича, М. Драгоманова, П.Лукашевича та ін. Французькі переклади і статті про них стали джерелом інформації і розвідок для англійських, німецьких, італійських авторів. На жаль, Франція, де з'явилося найбільше статей і розвідок про українські думи, не мала добротних літературно-художніх віршованих перекладів українського епосу, зроблених відомими поетами Франції, хоча не без впливу пісень і дум українські історичні теми розроблялися в творчості відомих французьких письменників П.Меріме, В. Гюґо, П. Деруледа, навіть в творах Жуль Верна та ін.

У XIX ст. переклади у Франції робили з метою наукових, філологічних, етнографічних досліджень.

Безпосередні контакти, перебування французьких учених, письменників, етнографів в Україні, зустрічі з кобзарями породжували правдиву інформацію і об'єктивну оцінку української народної поезії.

Проблеми епосу стали предметом обговорення наукових засідань і з'їздів. У цей час появились наукові праці й переклади дум А. Рамбо, Л.Леже. О. Ходзька та дослідження

про українську культуру і літературу Е. Дюрана, К. Курр'є, Л. Сішлера. Традиції продюжувалися в розробках барона де Бе, І. Понткре, І. Коделінського, Дарії Марі, М. Шеррер та інших дослідників і перекладачів.

У 1874 році в Києві відбувся III Археологічний з'їзд, на якому українські пісні і думи зацікавили європейських учених і літераторів. Від Франції офіційними представниками з'їзду були: учений історик, професор Сорбони, в майбутньому міністр освіти Франції – Альфред Рамбо (Alfred Rambaud, 1842–1905) та основоположник французької наукової славістики, професор багатьох вищих навчальних закладів, з 1884 року керівник кафедри славістики в паризькому «Колеж де Франс» – Луї Леже (Louis Léger, 1843–1923). Сенсацією на з'їзді був виступ кобзаря Остапа Вересая (1803–1890). В університетському саду він проспівав народні думи, псалми, сатиричні пісні, розповів про український епос. Про виступ українського Кобзаря заговорила вся європейська преса, літературна та наукова громадськість. Остап Вересай зачарував усіх, в тому числі й А. Рамбо. Повернувшись до Франції, він пише рецензії на книжки В. Антоновича і М. Драгоманова «Исторические песни малорусского народа» та «Чумацкие народные песни» І. Рудченка. Рецензії послужили основою для написання книжки «Епічна Росія» («La Russie épique», 1876). В українській частині книжки під заголовком «Малоросійський епос» («L'epopee Petite Rusienne»), крім дум розглядаються історичні та чумацькі народні пісні. «Епічна Росія» А. Рамбо з'явилася внаслідок дослідження друкованих джерел і вражень від виконання дум О. Вересаєм. А. Рамбо двічі слухав О. Вересая і був вражений силою його таланту, змістовністю і красою дум та чистотою і ніжністю звука бандури, яка підсилювала зміст думи.

У монографії А. Рамбо подав прозовий переклад десяти українських дум про «Самійла Кішку», «Олексія Поповича», «Плач невільників», «Ганджу Андібера», «Про орендарів», «Смерть бандуриста», «Корсунську битву». Найвище він оцінив думи про «Федора Безрідного», про «Хмельницького і Барабаша» та «Марусю Богуславку».

Як об'єктивний вчений А. Рамбо намагався якнайточніше передати зміст епічних творів і встановити їх зв'язок з історією та соціально-політичним життям народу. А. Рамбо не обмежувався дослідженнями друкованих джерел, а виходив з власних спостережень, намагався з'ясувати специфічні жанрові, художні ознаки дум і їх поетику. Він звернув увагу на гармонію звуків, поетично-конструктивні елементи, підкреслював драматизм, ліризм, реалізм, зв'язок із життям. На той час це була ґрунтовна наукова інформація про українські думи, написана з прихильністю до українського народу, на яку спиралися французькі, англійські й американські вчені й письменники. Для популяризації українських дум та історичних пісень монографія А. Рамбо зробила так же багато, як і художні переклади німецького письменника, перекладача українських дум Ф. Боденштедта (1819–1892). Своїми перекладами останній відкрив художню силу і правду українських дум. А. Рамбо подав наукове освітлення дум.

Сучасник А. Рамбо професор, славіст паризького «Колеж де Франс» О. Ходзько (A. Chodzko, 1804–1891) у 1879 році опублікував збірку «Історичні пісні України та пісні латишів із західної Двіни» («Les chants historiques de L'Ukraine et les chansons des Latyches des bords de la Dvina occidentale...»).

В збірку ввійшло близько ста пісень віршованих перекладів французькою мовою та думи – «Олексій Попович», «Маруся Богуславка», «Смерть Федора Безрідного», «Козак

Голога», «Смерть Хмельницького», «Корсунська битва». «Про орендарів», «Хмельницький і Барабаш».

О.Ходзько добре знав українську мову, перекладав думи з українських збірників, намагався розкрити поетику українських дум і пісень, відтворити особливості стилю й ритміку першотвору. До кожної пісні О. Ходзько подавав історико-літературні коментарі. Прикладом його перекладу може бути дума «Маруся Богуславка», яка вперше прозвучала віршами, близькими до оригіналу.

Sur la mer Noire, au haut d'um rocher tout blanc,
S'élève le sombre donjon maçonné en pierre,
Les parrois en sont revêtus de briques,
Et dans ce donjon ténébreux sont enfermés sept cent prisonniers.
Il y vivent misérablement,
Sans jamais la lumière du soleil.

На Чорному морі, на високій дуже білій скелі,
Підноситься похмура темниця, збудована з каменю.
Мури її вимуровані з цегли,
І в цій темниці замкнено сімсот невільників.
Вони живуть там нужденно,
Не бачачи ніколи світла сонця.[1: 238]

Якщо А.Рамбо наголошував на зміст і обставини появи дум, то О. Ходзько розкрив літературні вартості й основні ознаки дум. В той час переклади О. Ходзька були найточнішими й найповнішими.

В кінці XIX ст. з науковою метою здійснив кілька подорожей до Росії вчений барон де Бе (de Baye). Він побував у Сибіру, на Кавказі, в Україні. Його зачарувала сила і краса українських пісень і дум. Свої враження про Україну він подав у книжці «На Україні. Спогади з відрядження» («En Petite – Russie, Souvenirs d'une mission par le Baron de Baye», 1903). Він зустрічався з кобзарями, лірниками, записував їх пісні і думи, але як етнограф описав, переклав і прокоментував обрядову поезію.

Праці А.Рамбо, барона де Бе, Луї Леже про українські пісні й думи передруковувались в багатьох країнах світу і не втратили своєї вартості й сьогодні.

Популяризації українських дум і пісень у Франції багато зробив український громадський та політичний діяч, публіцист, фольклорист, історик М.Драгоманов (1841–1895). Він був близьким другом і порадиником А.Рамбо, Е. Дюрана, Л.Леже, постачав їм добротні матеріали і давав кваліфіковані поради.

В кінці XIX ст. з віршованими перекладами українських дум виступив етнограф, краєзнавець, поет А. Мільєн. Він зацікавився фольклором європейських народів, перекладав французькою мовою фламандські, грецькі, південно-слов'янські пісні. У 1893 році А. Мільєн у збірнику «Російські народні пісні» («Les chants oraux peuple russe») подав переклад трьох дум – «Смерть Федора Безрідного», «Смерть бандуриста», «Плач невільників». На жаль, А. Мільєн не мав уяви про специфіку жанру українських дум і переклав думи віршами зі стилевими рисами, характерними французькому романсу.

На початку XX ст. про Україну у Франції знали набагато більше, ніж 50 років тому. Багато народних і літературних творів було перекладено французькою мовою.

У 1905 році відомий славіст, професор Луї Леже почав читати курс лекцій з української мови і літератури в «Колеж де Франс». Про українську літературу і народний епос говорили як про демократичне мистецтво.

Дослідження української літератури, народної поезії, зокрема епосу, зосереджувалося в Інституті слов'янознавства Паризького університету, де працювали визначні славісти Луї Леже, А. Мазон, П. Буайє, А. Мейє, А. Мартель, М. Шеррер та інші. Український епос був у центрі уваги їх праць, які постійно друкувалися в журналах «Слов'янський огляд» («La Revue Slave») та «Огляд слов'янознавства» («La Revue des etudes Slaves»).

У журналі «Слов'янський огляд» 1906 року опублікована багата на переклади українських пісень стаття І. М. Коделінського «Народна пісня в Україні» (Kodelinski I. M. «La chanson populaire en Petite-Russie»). Автор звертає увагу на естетичні ознаки пісень і дум та естетичне сприйняття їх народом, розповідає про поетику пісень, композиційні особливості, зв'язок з природою. Ліризм пісень автор пов'язує зі своєрідністю української природи й клімату. Стаття проілюстрована перекладами багатьох пісень.

У першому десятилітті XX ст. слід згадати розвідку І. Понткре «Україна та її народні пісні» (J. du Ponteray. «L'Ukraine et ses chansons populaires», 1907), повністю присвячену думам та історичним пісням. У прозовому перекладі І. Понткре подає чотири думи: «Плач невільників», «Маруся Богуславка», «Самійло Кішка», та «Смерть козака». Автор звертає увагу на реалізм дум та героїчні образи. Він підкреслює, що події в українських думах реальні як реальні і їх герої. І. Понткре захоплюється стійкістю та нескореністю героїв, яка перемагає смерть. Автор у розвідці показав найважливіші риси дум та історичних пісень: реалізм, героїку, силу козацьких традицій. Переклади зроблені виключно для ілюстрації матеріалів дум.

У липні 1902 року в Харкові відбувся XVI Археологічний конгрес. Делегатом від Франції була дослідниця життя, побуту та творчості народів Європи Дарія Марі (Daria Marie). Вона слухала кобзарів, народних співців і, повернувшись до Парижа, опублікувала дослідницьку працю «Народні пісні України» («Les chants populaires Petit-Russiens», 1906). Перед цим у Сорбоні успішно захистила докторську дисертацію на тему «Українські пісні та думи», яку науковий світ сприйняв з інтересом.

У 1921 році в Парижі вийшла «Антологія української літератури» («Anthologie de la littérature ukrainienne») з перекладами українського фольклору різного жанру з передмовою професора-славіста А. Мейє. Серед них був художній переклад думи «Втеча трьох братів з Азова». Як свідчать дослідники, переклади належать Катерині Грушевській (1900–1943), дочці професора М. Грушевського.

У 1933 році добротні переклади українських пісень усіх жанрів опублікував французькою мовою письменник, румун за походженням Роже Тіссеран у нарисі «Життя одного народу. Україна» (Tisseran Roger. «La vie d'un peuple L'Ukraine»). Розповідь про Україну автор ілюстрував багатьма жанрами народної поезії: обрядовими, побутовими, ліричними, гумористичними, історичними та іншими піснями.

Переклади Р.Тіссерана мистецьки довершені. Він розумів специфіку поезику української пісні та природу її мелодики. Його переклади легко співаються, не порушуючи мелодії оригіналу. Перекладач досконало передав французькою мовою «Щедрівку» («Пане

господарю»), «Ой з-за горой кам'яної голуби літають», «Коло млина, коло броду», «Пісню про комара», баладу «Байда» та інші. Видно, що Роже Тіссеран був обізнаний з українськими піснями не лише з книжок, а й з живого співу. Прикладом його перекладу може бути історична пісня «Татарський полон»:

За річкою вогні горять,	De l'autre côté, du fleuve, les feux sont allumés.
Там татари полон ділять.	Les Tatars partagent leur butin.
Село наше запалили	Ils ont mis le feu à notre village.
І багатство розграбили,	Ils ont pillé tout notre bien.
Стару неньку зарубали.	Ils ont tué ma vieille mere.
А миленьку в полон взяли..	Ils ont emmené ma bien aimée...[1: 256]

Вперше опублікувала окремим збірником переклади українських дум французькою мовою «Українські думи – козацька епопея» («Les Dums ukrainiennes, Épopée cosaque», 1947) співробітниця Інституту славістики в Парижі Марія Шеррер (Marie Scherrer).

М.Шеррер добре знала українську мову. В передмові до книжки розглянула історію терміну «дума» та найважливіші публікації про думи українською, російською, польською, французькою, німецькою, англійською мовами. Тексти вісімнадцяти дум надруковані паралельно українською й французькою мовами у перекладі М. Шеррер. Тут вперше подані переклади побутових дум «Вдова», «Брат і сестра» та зразки нотного запису мелодії дум. М.Шеррер започаткувала новий етап в освоєнні перекладу жанру української думи. Вона відтворила природу нерівноскладових віршів, їх ритмічну основу, словесні стилеві засоби. М. Шеррер не перекладала дослівно, для передачі ідіом, епітетів, вона шукала відповідники у французькій мові. Добре перекладені думи «Втеча трьох братів з Азова». «Козак Іван Коновченко», «Самійло Кішка», «Олексій Попович», «Брат і сестра», «Мауся Богуславка».

Подаємо уривок думи «Маруся Богуславка» в перекладі М. Шеррер.

Що на Чорному морі,
На камені біленькому,
Там стояла темниця кам'яная.
Що у тій-то темниці перебувало сімсот козаків,
Бідних невольників.
То вони тридцять літ у неволі пробувають,
Божого світу, сонця праведного у вічі собі не видають...

Au bord de la mer Noire,
Sur les pierres blanches,
Il était une prison de pierre,
Une prison avec sept cent Cosaques,
De malheureux captifs!
Depuis trente ans ils sont en prison,
Leurs yeux n'ont plus vu la lumière du jour, le soleil si juste!...[1: 250]

Збірка «Українські думи – козацька епопея» М. Шеррер – найповніше й найкраще видання українських дум у Франції.

Протягом XIX ст. про українську народну творчість інформували французьку громадськість як поезію, про музичну природу пісень і дум згадувалось тільки принагідно. Почуті українські пісні у високомистецькому виконанні хору О. Кошиця 1919 року зачарували французів, які наголосили, що українці мають спадковий музичний смак і високу музичну культуру.

В 1929 році у Франції побувала народна капела «Думка». У 1967 році концертне турне по Франції зробила група відомих українських митців. На конкурсі пісень у Франції 1967 року найпопулярнішою піснею року визнано українську пісню «Черемшина». У 1969 році в шестидесяти містах Франції виступав славнозвісний український державний хор ім. Г. Верьовки.

На фестивалі хорového співу в м. Жезра в травні 2010 року успішно виступила народна хорова капела «Дніпро» Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Особливою популярністю користувалися народні пісні. Виступи хорових капел, ансамблів, мистецьких колективів зробили неповторне враження на французьку громадськість. Французька преса писала, що українська пісня завжди буде хвилювати людей, бо в ній відбився великий поетичний світ талановитого народу.

Французько-українські науково-освітні й культурні зв'язки успішно розвиваються, служать духовному зближенню народів і в наш час. Зацікавленість до української народної творчості й культури та літератури весь час зростає. Французькі славісти багато роблять для популяризації українських пісень і дум в Європі, наголошуючи, що ідеї, закладені в українському епосі, вічно живі. Романтизм, ліризм, драматизм, патріотизм. зв'язок із життям українського епосу підносить його над епосом інших народів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нудьга Г.А. Українська дума і пісня в світі. Кн.2. – Львів, 1998.
2. Сборник украинских песен, издаваемых Михаилом Максимовичем. Ч. 1. – К., 1849.
3. Украинские народные песни, изданные М. Максимовичем. – М., 1834.
4. Les Dumy ukrainiennes, Épopée cosaque. Textes ukrainiens et traductions intégrales avec une introduction et des notes. Par Marie Scherrer – Paris, 1947.